

Zakonska ureditev o ustanovitvi zasebnih in specialnih arhivov v Bosni in Hercegovini

OMER ZULIĆ, MR. SC.

JU Arhiv Tuzlanskog kantona Tuzla, Franje Ledera br. 1., 75000 Tuzla, Bosna i Hercegovina
e-mail: omer.arhiv@gmail.com

Legislative Regulations on Establishing Private and Special Archives in Bosnia and Herzegovina

ABSTRACT

The issue of establishment and operation of private and special archives is not adequately regulated in archival legislation of Bosnia and Herzegovina. Namely, this issue is only superficially defined in some of the archival laws of Bosnia and Herzegovina, while in some it has not even been mentioned. In addition, subordinate legislation that is crucial in defining the procedure of establishment, jurisdiction of private archives, relation to parent archives, responsibilities, are not defined at all. Also, in the part of the establishment and operation of special archives no subordinate legislation was passed, which would define in more detail the conditions, procedures and the procedure of establishment, and should also be defined by subordinate regulations in that part. Therefore, this paper aims to carry out an analysis of the existing regulations and to initiate the solving of this issue by providing archival archives and archival experts with appropriate, expert legal solutions and subordinate regulations and instructions to competent institutions to make it available in the forthcoming period were given.

Key words: Legislation, regulations, private archives, special archives, home archives, Bosnia and Herzegovina

Disposizioni legislative sull'istituzione di archivi privati e speciali in Bosnia-Erzegovina

SINTESI

La questione dell'istituzione e del funzionamento degli archivi privati e speciali non è adeguatamente regolata nella legislazione archivistica della Bosnia-Erzegovina. Questo problema è solo superficialmente definito in alcune delle leggi archivistiche della Bosnia-Erzegovina, mentre in alcune è non ancora stato menzionato. Inoltre, la legislazione secondaria che è cruciale nel definire la procedura di fondazione, giurisdizione di archivi privati, relazione agli archivi di famiglia, le responsabilità, non è del tutto definita. Inoltre, nella parte riguardante la fondazione e la gestione di archivi speciali nessuna legislazione secondaria è stata approvata, che definisca più dettagliatamente le condizioni, le procedure e la procedura di fondazione, e dovrebbe anche essere definita dai regolamenti subordinati per quella parte. Di conseguenza, questo articolo si propone di effettuare un'analisi dei regolamenti esistenti e di avviare una risoluzione di questo problema fornendo gli archivi, gli archivi storici e gli archivisti esperti di soluzioni giuridiche adeguate, norme subordinate e istruzioni per le istituzioni competenti per renderlo disponibile nel prossimo periodo.

Parole chiave: legislazione, regolamenti, archivi privati, archivi speciali, archivi famigliari, Bosnia-Erzegovina

Zakonska ureditev o ustanovitvi zasebnih in specialnih arhivov v Bosni in Hercegovini

IZVLEČEK

Problem ustanovitve in vodenja privatnih in posebnih arhivov v Bosni in Hercegovini ni pravilno reguliran v zakonodaji. Vprašanje je v nekaterih arhivskih zakonih Bosne in Hercegovine namreč samo površinsko opredeljeno, v nekaterih pa ni niti omenjeno. Poleg tega ni opredeljena podrejena zakonodaja, ki je bistvenega pomena za opredelitev postopka ustanavljanja, pristojnosti zasebnih arhivov, razmerja do matičnega arhiva in odgovornosti arhiva. Tudi med ustanavljanjem in delovanjem posebnih arhivov ni bila sprejeta podzakonodaja, ki bi podrobneje opredelila pogoje in postopke ustanavljanja in ki bi bila opredeljena tudi s podrejenimi predpisi. Cilj tega prispevka je zato opraviti analizo obstoječih predpisov in sprožiti reševanje omenjenega vprašanja in v prihajajočem obdobju zagotoviti arhivom in arhivskim strokovnjakom z ustrezne strokovne in pravne rešitve, predpise ter navodila pristojnim institucijam.

Ključne besede: zakonodaja, regulacije, privatni arhivi, posebni arhivi, domači arhivi, Bosna in Hercegovina

Zakonska regulativa o osnivanju privatnih i specijalnih arhiva u bosni i hercegovini

ABSTRAKT

Pitanje osnivanja i djelovanja privatnih i specijalnih arhiva nije adekvatno uređeno u arhivskom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine. Naime, ovo pitanje je samo površno definisano u nekim arhivskim zakonima Bosne i Hercegovine, dok u nekim uopće nije ni spomenuto. Osim toga, podzakonski propisi koji su ključni u definisanju procedure osnivanja, nadležnosti privatnih arhiva, odnosa privatnih prema matičnim arhivima, odgovornostima, nisu uopće doneseni. Takođe u dijelu osnivanja i djelovanja specijalnih arhiva nisu doneseni podzakonski propisi, koji bi detaljnije definisali uslove, procedure i postupak osnivanja, te bi i u tom dijelu isto trebalo definisati podzakonskim propisima. Stoga ovaj rad ima za cilj da izvrši analizu postojećih propisa, te da inicira rješavanje ovog pitanja, na način da arhivska struka i arhivski stručnjaci daju prijedlog adekvatnih, stručnih zakonskih rješenja, te podzakonskih propisa i upute ih nadležnim institucijama, kako bi isti u narednom periodu bili doneseni.

Ključne riječi: Zakonska regulativa, privatni arhivi, specijalni arhivi, matični arhivi, Bosna i Hercegovina

Uvodne napomene

Ustrojavanje zakonske regulative u svakoj oblasti, pa i arhivskoj predstavlja osnovnu pretpostavku zakonitog tretiranja određene oblasti, na koju se propisi odnose. U Bosni i Hercegovini, donošenje propisa nakon okončanja agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, bilo je otežano iz više razloga. Prije svega zbog složene ustavne strukture države, te mogućnosti donošenja propisa na svim nivoima vlasti, od države, preko entiteta, Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, do kantona. Pri tome nije postojala neophodna koordinacija i ujednačavanje pristupa i stručnih stavova.

Postojećim arhivskim propisima na nekim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini okvirno je definisana i mogućnost osnivanja privatnih i specijalnih arhiva. Međutim, raznolikost pristupa u definisanju ove materije, govori o površnosti i neusklađenosti stavova po ovom pitanju. Naime, ni na jednom nivou u Bosni i Hercegovini to pitanje nije precizno, detaljnije propisano. Stoga se u novije vrijeme javljaju poteškoće u implementaciji ovakvih površnih propisa, posebno nakon što su pokrenute određene procedure za osnivanje privatnih arhiva u Bosni i Hercegovini.

Stoga ovaj rad ima za cilj da istraži, analizira i prezentira postojeće arhivsko zakonodavstvo sa aspekta zastupljenosti ovog pitanja u važećim arhivskim zakonima u Bosni i Hercegovini. Krajnji cilj je da se markiraju propusti i nedostaci u važećim propisima, te da se u konačnici ponude određena rješenja.

Arhivski propisi u Bosni i Hercegovini

U Bosni i Hercegovini, arhivski propisi su donijeti na svim nivoima vlasti, od državnog do kantonalnog. Zajednička karakteristika svih arhivskih propisa, jeste da su donijeti nekoliko godina nakon okončanja agresije na Bosnu i Hercegovinu. Prvi arhivski propisi donijeti su tek 1999. godine, da bi u narednih nekoliko godina bili donijeti arhivski zakoni na svim nivoima. Naravno, pri tome nije bilo ključne koordinacije zakonodavnih tijela, različitih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini, kod donošenja propisa. Tako su na primjer prvo donijeti neki kantonalni i entitetski zakoni¹, pa tek onda zakon na državnom nivou. To već u startu nije bilo dobro, jer bi zakone trebalo donositi obrnutim redoslijedom, od nivoa države, prema nižim nivoima vlasti. Međutim, zbog dugotrajnog čekanja na donošenje zakona na državnom nivou, niži nivoi vlasti su inicirali donošenje arhivskih propisa i prije donošenja zakona o arhivskoj djelatnosti na državnom nivou. Međutim, po pitanju osnivanja i djelovanja privatnih i specijalnih arhiva, arhivski zakoni u Bosni i Hercegovini su to pitanje definisali vrlo šaroliko, od onih koji su to površno definisali, do onih koji uopće nisu.

Analiza propisa u dijelu osnivanja privatnih i specijalnih arhiva na nivou Bosne i Hercegovine

Iako bi Zakon o arhivskoj građi i Arhivu Bosne i Hercegovine trebao biti krovni zakon,

1. Arhivski zakoni prvo su donijeti 1999. godine u Unsko-sanskom kantonu, Zapadno-hercegovačkom, te na nivou entiteta Republike Srpske.

sa kojim bi kasnije bili usaglašeni arhivski zakoni drugih, nižih nivoa vlasti, to se nije desilo. Tako su prije pomenutog zakona na državnom nivou doneseni neki zakoni na kantonalnim nivoima.

Što se tiče pitanja specijalnih i privatnih arhiva u zakonu na nivou Bosne i Hercegovine, možemo konstatovati da je isti jako površno i nedorečeno definisao pitanje privatnih i specijalnih arhiva. Tako se u članu 32. Zakona o o arhivskoj građi i Arhivu Bosne i Hercegovine definiše slijedeće: „*Određene poslove arhivske službe mogu obavljati specijalni arhivi u okviru institucija oružanih snaga, unutrašnjih poslova, naučne ustanove, vjerske zajednice, privredni subjekti, banke i dr., kao i privatni arhivi, na način uređen ovim zakonom i drugim propisima.*“² Dakle, ovako složena problematika vezana za privatne i specijalne arhive, definisana je bukvalno samo jednim članom navedenog zakona.

Iz ove jedne jedine odredbe Zakona, vidljivo je koliko se ovom pitanju posvetilo malo pažnje. Čak su napravljeni i određeni suštinski propusti, jer je u pomenutom zakonu definisano da „određene poslove arhivske službe“, mogu obavljati specijalni i privatni arhivi. Naime, arhivsku službu, koja je u osnovi javna i koju mogu obavljati samo javni, državni arhivi, ne bi trebalo miješati sa arhivskom djelatnošću, koja je daleko širi pojam. Arhivska djelatnost obuhvata i cjelokupno arhivsko poslovanje u registraturama, pa i privatnim i specijalnim arhivima. Tako da je ovaj član u koliziji sa članom 30. istog zakona, koji ustvari govori o arhivskoj službi, po kojoj je arhivska služba „javna djelatnost na cijelom području Bosne i Hercegovine, te da arhivsku službu obavljaju: Arhiv Bosne i Hercegovine, Arhiv Federacije Bosne i Hercegovine, Arhiv Republike Srpske, međuopćinski, kantonalno-županijski, međukantonalni-međužupanijski, te Arhivi jedinica lokalne samouprave.“³ Dakle, ovdje je jasno i nedvosmisleno definisana arhivska služba, kao javna djelatnost, kao i to koji arhivi čine javnu arhivsku službu.

Stoga smo mišljenja da bi isto moralo biti preciznije definisano. S druge strane pitanje osnivanja privatnih i specijalnih arhiva koje je u državnom zakonu definisano jednom rečenicom, jednog člana je najblaže rečeno neozbiljno. Ako tome još dodamo da se u pomenutom članu definiše kako se osnivanje propisuje „na način utvrđen ovim zakonom“, a da ni jednom dodatnom riječju to nije urađeno, je neprihvatljivo i neprofesionalno. Takođe u pomenutoj odredbi se govori da isto treba urediti i u skladu sa drugim propisima, a pri tome ni u postojećem zakonu, niti u nekim drugim propisima, uopće ne postoji niti jedna odredba koja to definiše.

Arhivski propisi na nivou entitetâ i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine

Za razliku od državnog zakona, na nivou entiteta Federacije Bosne i Hercegovine, pitanje osnivanja privatnih i specijalnih arhiva nije definisano. Istina, federalnim zakonom ostavljena je mogućnost da stvaraoci ili imaooci organizovani na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, mogu formirati specijalizirana arhivska odjeljenja. O formiranju istih odlučuje Vlada Federacije, uz pribavljeno mišljenje Arhiva Federacije, stručni nadzor nad radom specijaliziranih odjeljenja je u nadležnosti Arhiva Federacije.⁴ Dakle, ovdje je ostavljena samo zakonska mogućnost osnivanja specijaliziranih odjeljenja kod samih stvaralaca arhivske građe. Dakle, ne mogu se čak osnovati niti specijalizirani arhivi, kao ustanove. O privatnim arhivima, u predmetnom zakonu, uopće nema niti jedne odredbe. Ovdje je bitno analizirati razloge ovakvog zakonskog definisanja. Naime, iako je federalni zakon usvojen nakon državnog, logično bi bilo i obavezujuće, da isti bude usklađen sa državnim zakonom. Ovdje to nije slučaj. S druge strane, za pomenuta specijalizirana odjeljenja nije ništa preciznije definisano.

Zakonom o arhivskoj djelatnosti entiteta Republike Srpske, utvrđeno je da određene poslove arhivske djelatnosti, kao ustanove kulture mogu obavljati specijalizovani arhivi, na način uređen zakonom. „Privatna pravna i fizička lica mogu da osnuju privatne arhive, u skladu sa ovim zakonom.“⁵ Takođe je utvrđeno da se specijalizovani arhivi mogu osnovati na osnovu pribavljene saglasnosti Ministarstva, te da

2. Sl. glasnik Bosne i Hercegovine, br. 16/01.

3. Sl. glasnik Bosne i Hercegovine, br. 16/01.

4. *Zakon o arhivskoj građi Federacije Bosne i Hercegovine*, (2002). Sl. novine FBiH, br. 45. Član 40, 41.

5. Član 60, stav 3. i 4 *Zakona* (2008). Sl. glasnik RS, br. 119.

ministar donosi rješenje o razgraničenju nadležnosti između specijalizovanih arhiva i javnog arhiva.⁶ Specijalizovane i privatne arhive mogu da osnuju domaća pravna i fizička lica.⁷ Na osnovu pomenutog zakona donesen je Pravilnik o prostornim, kadrovskim i finansijskim uslovima za osnivanje i početak rada arhiva.⁸ Međutim, Pravilnikom su uopće utvrđeni uslovi za osnivanje arhiva. Međutim, u Pravilniku nije nigdje precizno navedeno da li se ti uslovi odnose i na privatne, odnosno specijalizovane arhive. Ovo je bitno iz razloga što bi posebno trebalo utvrditi minimalne uslove za privatne i specijalne arhive iz razloga što isti neće obavljati sve one funkcije koje su povjerene javnim arhivima, a u predmetnom pravilniku je obuhvaćeno sve. Osim toga, nedostatak se ogleda u tome da nije definisano ključno pitanje odnosa javnih i privatnih, odnosno specijalnih arhiva, procedura za osnivanje i upis i slično. Stoga smatramo da bi i u ovom slučaju bilo neophodno još detaljnije defisati predmetnu materiju, kako u postupku i proceduri osnivanja ne bi bilo nikakvih dilema.

Arhivskim propisima Brčko distrikta Bosne i Hercegovine pitanje osnivanja privatnih i specijalnih arhiva nije uopće definisano. Zakon koji je donijet tek 2004. godine, u samo 42 člana je značajno reducirao mnogobrojna bitna pitanja arhivske struke i službe.⁹ Što se tiče obavljanja arhivske službe, članom 8. pomenutog zakona naznačeno je da arhivsku djelatnost na području Brčko distrikta obavlja Arhiv Distrikta i ona se obavlja na cijeloj teritoriji Distrikta. Dakle, pomenutim zakonom nije uopće spomenuto osnivanje privatnih ili specijalnih arhiva.

Arhivski propisi na nivou kantona Federacije Bosne i Hercegovine

Kantonalnim zakonima je pitanje osnivanja specijalnih i privatnih arhiva definisano jako raznoliko. U pojedinim arhivskim zakonima uopće nije ostavljena mogućnost osnivanja privatnih i specijalnih arhiva, dok u znatnom broju kantonalnih zakona postoji samo mogućnost osnivanja specijaliziranih arhivskih odjeljenja. U manjem broju kantonalnih zakona, postoje tek opće, okvirne odredbe koje definišu mogućnost osnivanja privatnih i specijalnih arhiva, bez detaljnijeg preciziranja procedura, uslova i drugih bitnih pitanja vezanih za osnivanje i djelovanje istih.

Kada govorimo o kantonalnim zakonima, neohodno je konstatovati da je prvi kantonalni zakon donesen u Unsko-sanskom kantonu, još 1999. godine. Ovaj zakon nije se detaljnije upuštao u preciziranje odredbi koje bi se odnosile na privatne i specijalne arhive. Naime, samo u jednom članu je ostavljena mogućnost osnivanja istih tako da „određene poslove arhivske djelatnosti mogu, kao ustanove obavljati specijalizirani arhivi i privatni arhivi, na način uređen ovim zakonom i drugim propisima“.¹⁰ Međutim, taj način koji se spominje u ovom članu nigdje dodatno nije uređen, što ne ostavlja mogućnost za djelovanje po tom pitanju.

Arhiv Zapadno-hercegovačkog kantona, ovo pitanje definiše na istovjetan način, kao i Zakon Federacije, po kojem mogu biti osnovana specijalizirana arhivska odjeljenja.¹¹ Identično je riješeno i u Zakonu o arhivskoj djelatnosti Srednjobosanskog kantona,¹² zatim u Zakonu o arhivskoj građi Hercegovačko-neretvanskog kantona,¹³ te u Zakonu o arhivskoj građi Bosansko-podrinjskog kantona.¹⁴ Dakle, u četiri od osam kantonalnih arhivskih zakona, ostavljena je samo mogućnost osnivanja specijaliziranih arhivskih odjeljenja, ali ne i privatnih i specijalnih arhiva, kao javnih ustanova, koje bi obavljale arhivsku djelatnost. Pri tome su tri od naznačena četiri zakona, donijeta nakon usvajanja Zakona na državnom nivou, te bi bilo logično da su preuzeli bar one okvirne, površne odredbe o osnivanju privatnih i specijalnih arhiva. Međutim, to nije učinjeno. Stoga se može zaključiti da u pomenutim

6. Član 66, Sl. glasnik RS, br. 119/08.

7. Član 67, stav 5 Zakona. „Sl. glasnik RS“, br. 119/08.

8. Sl. glasnik RS, br. 43/10.

9. *Zakon o arhivskoj djelatnosti* (2004). Sl. glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, br. 44.

10. *Zakon o arhivskoj djelatnosti* (1999). Sl. glasnik Unsko-sanskog kantona, br. 6. Član 34.

11. *Zakon o arhivskoj građi* (1999). Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke, br. 18. Član 40.

12. Sl. novine Srednjobosanskog kantona, br. 10/01. Član 39.

13. Sl. novine Hercegovačko-neretvanskog kantona, br. 7/04. Član 40.

14. Sl. novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, br. 11/03. Član 39.

kantonima nisu smatrali bitnim i neophodnim osnivanje privatnih i specijalnih arhiva, te stoga isto nisu ni ugradili u arhivske zakone.

U Kantonu Sarajevo u Zakonu je definisano slijedeće: „Arhivi se mogu osnovati kao javni, specijalizirani i privatni,“ te da određene poslove arhivske djelatnosti mogu obavljati specijalizirani ili privatni arhivi koje može osnovati pravno i fizičko lice.¹⁵ Međutim, ništa konkretnije nije rečeno u dijelu nadležnosti, razgraničenja djelatnosti i slično. U dodatnom članu definisano je još i slijedeće: Specijalizirani i privatni arhivi mogu prikupljati i čuvati arhivsku i registraturnu građu nastalu radom svojih osnivača i drugih pravnih i fizičkih lica i o tome dostaviti podatke Arhivu. Odredbe ovog Zakona koje se odnose na obaveze javnih arhiva odnose se i na specijalizirane i privatne arhive.¹⁶ Analizom ovog zakona vidljivo je da takođe nije detaljnije uređena ova materija. Čak više, ovdje je nestručno i površno, pa i pogrešno definisano da specijalizirani i privatni arhivi mogu prikupljati i čuvati arhivsku i registraturnu građu nastalu radom svojih osnivača i drugih pravnih i fizičkih lica, što je potpuno pogrešno i nedorečeno. Prvenstveno, ne mogu se specijalizirani i privatni arhivi dovoditi u istu ravan kada je u pitanju obavljanje arhivske djelatnosti, pa samim time ne mogu se jednom rečenicom njihovi poslovi i nadležnosti poistovjećivati. Naime, definisati zakonom da mogu prikupljati i čuvati arhivsku i registraturnu građu „...i drugih pravnih i fizičkih lica“ a da pri tome nije konkretno i jasno utvrđeno kojih pravnih i fizičkih lica, je potpuno pogrešno. To ostavlja široku mogućnost prikupljanja i čuvanja, čak i od onih pravnih i fizičkih lica, koji su od posebnog interesa za kanton, odnosno javni arhiv.

Tek 2006. godine, donesen je i arhivski zakon Zeničko-dobojskog kantona. Kuriozitet kod donošenja ovog zakona jeste u tome da je donijet zakon, ali da arhiv nikada nije osnovan. Stoga se u ovom slučaju struka nije ni mogla uključiti u donošenje zakona, niti uticati na definisanje pojedinih pitanja. Zakonom o arhivskoj građi Zeničko-dobojskog kantona, nije uopće tretirano pitanje osnivanja privatnih niti specijalnih arhiva.¹⁷ Ovaj zakon je donesen znatno kasnije od svih drugih arhivskih zakona, na svim drugim nivoima. Zakonodavac je svakako imao uvid u sve do tada donesene zakone, a ipak nije ugradio odredbe koje se odnose na privatne i specijalne arhive. To upućuje na zaključak da isti nisu smatrali značajnim osnivanje istih na području tog kantona.

Na području Tuzlanskog kantona, Zakon o arhivskoj djelatnosti je donesen 2000. godine.¹⁸ Ovim zakonom, arhivska djelatnost je definisana kao djelatnost od posebnog društvenog interesa. Članom 8. Zakona definisano je da matične poslove arhivske djelatnosti na području Tuzlanskog kantona obavlja Arhiv Tuzlanskog kantona. Što se tiče tretiranja materije specijalnih i privatnih arhiva, navedeni zakon je tek okvirno definisao mogućnost osnivanja privatnih i specijalnih arhiva. Naime, u nekoliko članova zakona je navedeno slijedeće: “Specijalni arhiv i privatni arhiv može osnovati domaće i strano pravno i fizičko lice ukoliko posebnim propisom za pojedine oblasti (odbrana, oružane snage i sl.) nije drugačije utvrđeno.”¹⁹ Nadalje se utvrđuje slijedeće: Arhiv i drugi arhivi se upisuju u Registar arhiva, koji vodi Ministarstvo. Bliži propis o obliku i sadržaju obrazaca i postupku za upis i brisanje iz Registra arhiva donosi ministar. Arhiv i drugi arhivi mogu početi sa radom nakon upisa u Registar arhiva. Provjeru uslova, iz člana 41. ovog Zakona vrši Ministarstvo.²⁰ Iako je predmetnim zakonom ostavljena obaveza da resorni ministar donese propis kojim će se bliže definisati to pitanje, to ipak nije urađeno. To nije dobro, jer je zakonom ostavljena mogućnost osnivanja, ali bez podzakonskih propisa to nije moguće realizirati.

Ovdje je vidljivo u kolikoj mjeri predlagač Zakona, a i zakonodavno tijelo koje ga je usvajalo nije vodilo računa o svim bitnim pitanjima i detaljima. Naime, ostavljena je mogućnost da npr. privatni li specijalni arhiv može osnovati čak i strano pravno ili fizičko lice, što je nelogično. Jer specijalni arhiv može se npr. odnositi na odbrambene, vjerske, medijske, bankarske i druge institucije. Stoga smatramo pogrešnim i štetnim, da je odredbama Zakona o arhivskoj djelatnosti Tuzlanskog kantona dozvoljena mo-

15. *Zakon o arhivskoj djelatnosti kantona Sarajevo* (2016). Sl. novine KS, br. 50, član 39.

16. *Zakon o arhivskoj djelatnosti kantona Sarajevo* (2016). Sl. novine KS, br. 50, član 41, stav 4 i 5.

17. Sl. novine Zeničko-dobojskog kantona, br. 4/06.

18. Sl. novine TK, br. 15/00.

19. *Zakon o arhivskoj djelatnosti TK* (2000). Sl. novine TK, br. 15. Član 40.

20. *Zakon o arhivskoj djelatnosti TK* (2000). Sl. novine TK, br. 15. Član 43, 44.

gućnost stranim pravnim i fizičkim licima za osnivanje arhiva, prevashodno specijalnih. Analizom arhivskih propisa u Republici Hrvatskoj nalazimo potvrdu takvoj našoj tvrdnji.²¹

Stoga je evidentno da zakonodavac prilikom donošenja predmetnog Zakona nije u dovoljnoj mjeri konsultovao arhivsku struku, niti druge propise iz ove oblasti. Osim toga, iako je Zakonom ostavljena obaveza da ministarstvo, odnosno ministar donese bliži propis o osnivanju privatnih i specijalnih arhiva, to nikada nije učinjeno.

Evidentno je da većina propisa, posebno kantonalnih uopće ne ostavlja mogućnost osnivanja takvih arhiva. U Federalnom i dijelu kantonalnih zakona ostavljena je mogućnost osnivanja tek specijaliziranih odjeljenja, ali ne i arhiva. Sve to upućuje na zaključak da arhivski propisi u Bosni i Hercegovini, pitanje osnivanja i djelovanja privatnih i specijalnih arhiva ne tretiraju uopće ili definišu jako površno i nedorečeno. Kao takvi, ovi propisi ne mogu predstavljati adekvatnu zakonsku osnovu za uređenje ovog pitanja.

Dalji pravci djelovanja

Evidentno je da je pitanje zakonske regulative, po osnovu osnivanja i djelovanja privatnih i specijalnih arhiva u Bosni i Hercegovini uređeno jako šaroliko. Dok se u nekim propisima, tek površno spominje mogućnost osnivanja, u nekim propisima u Bosni i Hercegovini to uopće nije definisano. Ukoliko bi se ovo pitanje željelo urediti u skladu sa normama i standardima uređenih evropskih država, onda bi bilo neophodno da se arhivski propisi donesu na nivou države jednoobrazno, zatim na drugim, nižim nivoima vlasti, s tim da isti budu usaglašeni. Svako drugačije postupanje ne bi bilo odraz sistemskog djelovanja.

Međutim, u isto vrijeme svjesni smo činjenice da se donošenje propisa na nivou Bosne i Hercegovine neće realizirati tako jednostavno i brzo. Stoga, kao druga mogućnost ostaje da se bar na nivou entiteta to pitanje uredi. Na osnovu tako usaglašanih propisa, onda bi kantoni mogli donositi svoje propise, na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine, gdje je raznolikost u zakonskom tretiranju ove materije najviše prisutna. Pri tome bi na nivou arhivske službe Bosne i Hercegovine bilo neophodno usaglasiti bar minimalne stručne stavove i smjernice, koje bi kao takve morale biti ugrađene u arhivsko zakonodavstvo. Na taj način bi postojale minimalne garancije da će pitanje osnivanja privatnih i specijalnih arhiva u Bosni i Hercegovini u skorijoj ili daljoj budućnosti biti uređeno uniformno, u skladu sa definisanim procedurama i standardima. Stoga u nastavku rada donosimo neka promišljanja vezana za osnovne principe i norme koji bi morali biti definisani arhivskim zakonima i podzakonskim propisima.

Arhivskim propisima naročito bi trebalo obratiti pažnju na slijedeća pitanja:

- Definirati zakonom obavljanje arhivske službe i arhivske djelatnosti.
- Naime, arhivska služba je javna i obavljanje arhivske službe mora biti u nadležnosti isključivo javnih, odnosno državnih arhiva. S druge strane, arhivsku djelatnost, kao širi pojam, mogu obavljati i privatni i specijalni arhivi. Naime, sve ono što bi radili privatni ili specijalni arhivi spada u arhivsku djelatnost. Jer, arhivska djelatnost je **širi pojam**, koja se obavlja svakodnevno i u registraturama.
- Jasno i precizno utvrditi nadležnosti javnih u odnosu na privatne i specijalne arhive.
- Ovdje treba jasno i precizno definisati nadležnosti javnih u odnosu na nadležnosti privatnih i specijalnih arhiva, kako u praksi ne bi dolazilo do preplitanja nadležnosti.
- Prava i ograničenja privatnih i specijalnih arhiva,
- Ovdje treba jasno utvrditi koje poslove arhivske djelatnosti mogu obavljati privatni i specijalni arhivi, u kojim registraturama i slično.
- Obaveze privatnih i specijalnih arhiva prema javnim arhivima.
- Između javnih s jedne i privatnih i specijalnih arhiva sa druge strane mora postojati određena komunikacija, prava i odgovornosti u smislu razmjene informacija i drugih relevantnih podataka, stoga isto mora biti definisano propisima,

21. Analizom arhivskih propisa u Republici Hrvatskoj došli smo do zaključka da propisi uopće ne spominju „strano“ pravno ili fizičko lice kao mogućeg osnivača privatnog ili specijalnog arhiva. Tako se u članu 37. stavu 5. *Zakona o arhivskom gradivu i arhivima* (2018). Na rodne novine, br. 61, a u vezi osnivanja privatnih i specijalnih arhiva navodi slijedeće: „Specijalizirane i privatne arhive mogu osnivati druge pravne i fizičke osobe, sukladno odredbama ovoga Zakona i drugih propisa“. Dakle, u pomenutom članu nije ostavljena mogućnost da **strano** (podvukao autor) pravno ili fizičko lice osnuje privatni ili specijalizirani arhiv. Također, i u ranijem *Zakonu o arhivskom gradivu i arhivima* (1997), NN, br. 105, u članu 49. stav 5. je navedeno slijedeće: „Specijalizirane i privatne arhive mogu osnivati **domaće** (podvukao autor) pravne i fizičke osobe“.

- Uslovi koje moraju ispunjavati privatni i specijalni arhivi (stručni kadrovi, objekti, prostorije, mikroklimatski uslovi,
- Uslovi su vrlo bitan segment osnivanja i djelovanja arhiva. Budući da privatni i specijalni arhivi ne vrše arhivsku službu u obimu i nadležnostima kao javni arhivi u tom smislu bi trebalo precizno definisati i propisati uslove u pogledu minimalnih zahtjeva za prostor, opremu i kadrove, za privatne i specijalne arhive.
- Definirati sam postupak i proceduru za osnivanje privatnog ili specijalnog arhiva i dobijanje Rješenja od nadležnog Ministarstva (Komisija, rokovi, postupak).
- Ovdje treba takođe jasno utvrditi sve obaveze kako osnivača arhiva, tako i resornog ministarstva u smislu procedure, neophodnih dokumenata i slično, za osnivanje.
- Nadzor u ispunjavanju propisanih uslova i rada privatnih i specijalnih arhiva,
- Propisima se mora utvrditi kontrola izvršenja obavljanja djelatnosti, te postupak u slučajevima ne ispunjavanja tih zahtjeva.
- Prestanak rada privatnih i specijalnih arhiva (razlozi, obaveze istih).
- Propisima se moraju predvidjeti pravne radnje u slučajevima prestanka sa radom privatnih ili specijalnih arhiva, njihova odgovornost i obaveza, kao i eventualno obaveza javnog arhiva, ukoliko se na primjer u sklopu specijalnog arhiva nalazi neka značajna pohranjena arhivska građa.

Dakle, propisima bi trebalo precizno i detaljno definisati sva ova pitanja. Na taj način će se stručno i odgovorno postaviti pravni okviri za osnivanje i djelovanje navedenih arhiva. U svakom drugom slučaju, osnivanje privatnih ili specijalnih arhiva i njihovo djelovanje, bilo bi kontraproduktivno, te bi na taj način destruktivno djelovalo na arhivsku djelatnost na određenom području.

Zaključak

Evidentno je da je arhivskim propisima u Bosni i Hercegovini, pitanje osnivanja i djelovanja privatnih i specijalnih arhiva neuređeno. Taj dijapazon neuređenosti i šarolikosti ogleđa se u činjenici da je u pojedinim arhivskim zakonima površno definisano ovo pitanje, do zakona u kojima se uopće i ne spominje mogućnost osnivanja privatnih i specijalnih arhiva. Kao takvo, arhivsko zakonodavstvo Bosne i Hercegovine ne predstavlja valjanu zakonsku osnovu za praktičnu implementaciju u praksi. Stoga je neophodno u narednom periodu raditi aktivnije na usaglašavanju i donošenju jedinstvenog stručnog stava arhivske službe Bosne i Hercegovine, kako bi se moglo ozbiljnije pristupiti zakonskom regulisanju ove materije, na svim nivoima, na isti način. Svako drugo rješenje bilo bi improvizacija, a ne sistemsko uređenje ove oblasti arhivske djelatnosti.

Pravni izvori

- Zakon o arhivskoj građi i Arhivu Bosne i Hercegovine* (2001). Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 16.
- Zakon o arhivskoj građi Federacije Bosne i Hercegovine*, (2002). Službene novine FBiH, br. 45.
- Zakon o arhivskoj djelatnosti Republike Srpske* (2008). Službeni glasnik Republike Srpske, br. 119.
- Zakon o arhivskoj djelatnosti* (2004). Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, br. 44.
- Zakon o arhivskoj djelatnosti* (1999). Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona, br. 6.
- Zakon o arhivskoj građi* (1999). Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke, br. 18.
- Zakon o arhivskoj djelatnosti Srednjobosanskog kantona* (2001). Službene novine Srednjobosanskog kantona, br. 10.
- Zakon o arhivskoj građi Hercegovačko-neretvanskog kantona* (2004). Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona, br. 7.
- Zakon o arhivskoj građi Bosansko-podrinjskog kantona* (2003). Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, br. 11.
- Zakon o arhivskoj djelatnosti kantona Sarajevo* (2016). Službene novine Kantona Sarajevo, br. 50.
- Zakon o arhivskoj građi Zeničko-dobojskog kantona* (2006). Službene novine Zeničko-dobojskog kantona, br. 4.
- Zakon o arhivskoj djelatnosti Tuzlanskog kantona* (2000). Službene novine Tuzlanskog kantona, br. 15.
- Zakon o arhivskom gradivu i arhivima* (1997), Narodne novine Republike Hrvatske, br. 105.

Zakon o arhivskom gradivu i arhivima (2018). Narodne novine Republike Hrvatske, br. 61.

Pravilnik o prostornim, kadrovskim i finansijskim uslovima za osnivanje i početak rada arhiva (2010). Službeni glasnik Republike Srpske, br. 43.

SUMMARY

It is evident that in archival regulations in Bosnia and Herzegovina, the issue of establishment and operation of private and special archives has not yet been defined. This range of maladjustment and variety is reflected in the fact that in some archival laws this question is superficially touched on, to laws that do not even mention the possibility of establishing private and special archives. As such, the archival legislation of Bosnia and Herzegovina does not present a valid legal basis for practical implementation in practice. It is therefore necessary, in the forthcoming period, to work more actively on the harmonization and adoption of certain positions of the archival service of Bosnia and Herzegovina, in order to be able to more seriously approach the legal regulation of this matter at all levels in the same way. Any other solution would be improvisation rather than systematic arrangement of this field of archival activity.

Typology: 1.04 Professional article

Submission date: 27.06.2018

Acceptance date: 08.08.2018